

Ørvitistala Eidesgaard's um heimastýrslógina

Jóannes Eidesgaard's framsøgn á forsiðuni í *Sosíalínum* mikudagin 17. september 1997 at ... »Heimastýrslógina skuldi byggja á samstarv millum báðar partarnar á jøvnum fót« ... er so grov villleiðing av føroyingum, at hon hoyrir ikki heima í einum samfelag, sum kallar seg demokratisk

Heimastýrslógina kom í 1948, og nakrir av teimum, sum hjálptu donum ólógliga at kroysta hana niður yvir føroyingar, hava síðan roynt at skapt ta mytu um hesa lóg, at hon gevur okkum fullt vald í Føroyum. Men latum okkum stutt hyggja at hesi lóg, og hvussu hon kom.

Forsøgan

Tá Danmark varð hersett av Týsklandi og Føroyar av Bretlandi í apríl 1940 samtykti lótingið fyriliststýrisskipanarlógina í mai 1940, sum lótingið síðan arbeiðdi eftir. Eftir kríggið vildu danir hava okkum innfallt í amtstøðuna; føroyingar/lótingið segði nei, og fólkaatkvøðan 1946 varð sett í verk. Føroyingar valdu loysing, men teir fingur ikki fullveldi. Ístaðin fingur teir Heimastýrslógina.

Samráðingarnar

áðrenn

Fólkaatkvøðuna
Føroyingar vóru niðri frá januar til mars 1946, alto áðrenn fólkaatkvøðuna, og samráðstætt við donsku stjórnina um nýggja stýrisskipan, og longu tá fingur teir serverað á einum silvurfati tann heilt avgerandi upplýsing, at lótingið ikki kundi fáa lóggávvald, um Føroyar framhaldandi skuldu verða danskur ríkispartur alto innan ta donsku grundlógina. Og hesir upplýsingarnir komu frá alra hægsta stað – frá ongun minni enn sjálvum danska statsministeranum.

Greið boð frá danska statsministeranum

Fyrsta punkt á skránni í samráðingunum millum føroyingar og danir var lóggávvaldið, og føroyingar lögdu fram uppskot/krav um, at Føroya lóting skuldi hava lóggávvaldið fyrir Føroyar saman við kongi.

Hygg at svarinum frá danska statsministeranum:

«... Princippet om Rigsdagens lovgivende magt maa opretholdes. Der skulde maaske ogsaa en Grundlovsændring til, hvis dette principielle Udgangspunkt skulde ændres», og «... Vi kan tænke os visse undvidede Beføjelser i Henhold til gennemførte Love, men ikke en Overdragelse af Rigsdagens lovgivende Magt». (Min undirstreking)

Nei, so sanniliga ikki. Greið tala. Og millum teirra, sum fingur hesa »salvuna« frá statsministeranum so at siga beint frammaná, vóru eisini teir, sum síðan hava livað av at framført teir floskarnar fyrir føroyingum,

at Føroya lóting hevur lóggávvald, samtíðis sum Føroyar eru undir donsku grundlógini, alto at Føroyar eru á jøvnum fót við Danmark – samanber Jóannes Eidesgaard's meiningssleysu framsøgn í *Sosíalínum*.

Legg til merkis, at statsministerin talar um grundlógarbroyting, sum fortreyt fyrir at lótingið skal fáa lóggávvald, og hetta er heilt eyðsýnt og lætt at skilja, tí danska grundlógina sigur, at bert eittans lóggávvaldið er í danska ríkinum, og tað er fólkingið (fyrir ríkisdagurin); tað ber sostatt ikki til at hava eitt afturat, sum eitur lótingið uttan grundlógarbroyting.

Sum øllum kunnugt; semja bleiv eingin í samráðingunum, fólkaatkvøðan kom, føroyingar valdu loysing, men ístaðin fingur fullveldi, bleiv tað fullt lógliga tingið rent til hús av kongi.

Fólkaflöksins grundgeving fyrir at siga nei

Eftir eitt nýtt lótingssval og 2 samráðingarumfør við danir, kom uppskotið um heimastýrslóg. Hygg at grundgevingini hjá fólkaflökkinum fyrir at siga nei til heimastýrslógina:

«... Eftir stjórnaruppskotið einn seinra, skulu Føroyar vera undir danskari grundlóg, og hon leggur lóggávvaldið til kong og ríkisdag. Lótingið fær tó eftir uppskotið bert skipandi vald; tað nevnda »sjálvstýri« er ikki landaræði, men tað stýrið ein landslutar hevur», og «... Nýskipanin skal alto vera eitt heimastýri, t.v.s. vit skulu fáa nakad av umsitingarvaldi, men sjálvstýri ella ræði í egnum landi fáa vit ikki».

Fólkaflökkurin førði eisini fram, «... at hvør gerð, sum miðar ímóti at binda Føroyar undir danska grundlóg er ólóglig, tí fólkaatkvøðan 14. september 1946 legði landaræðið her til Føroya fólk».

Føroysku flökkarnir vistu alt

Hetta er skrivað í 1947, og hetta visir, at føroysku flökkarnir heilt frá byrjanini høvdu eina nágreiniliga vitan, um hvat heimastýrslógina var fyrir nakad – ikki sjálvstýri, ikki ræði í egnum landi, ikki landaræði – hesi eru eitt og tað sama – men tað stýrið ein landslutar hevur; einki lóggávvald, men nakad av umsitingarvaldi, sum er útlegerað frá danska ríkisdegnum (fólkinginum). Ein sær tey krystalklára argumentini fólkaflökkurin

Jóannes Eliassen

hevði fyrir uttan himpr at senna hetta quislingauppskotið, sum netupp bant Føroyar undir donsku grundlógina, beinleiðis í skrellispannina.

Einki í heimastýrslógini ella viðgerðini av henni ber á brá av, at vit sambært hesa lóg skuldu havt lóggávvald og verið á jøvnum fót við danir, sum harra Eidesgaard framførir.

Fólkaflökkurin vikin av leið

Lat tað her verða sagt sum ein siðuvíðmerking, at síðan tá hevur fólkaflökkurin púra gloymt, at hann við sera góðum argumentum segði nei til hesa lóg, sum hevur roynt ein vanlukka fyrir Føroyar: einki sjálvstýri ella landaræði og eingin verulig ábyrgd og ábyrgdarskema yvir egnum landi. Ístaðin ein sinnissjúk skipan við stórum rakstrarstuðli úr Danmark, sum hevur skapt ein stóran almennan sektor, men samtíðis oyðilagt kostnaðarstøðið í Føroyum og fullkomuliga forkriplað og steðgað mennigini av privata vinnulívum, við hóparbeisloysi og hópráflýting um úrsliti. At hesin stuðul harafturat hevur sett djúp arr í føroysku fólkasálina, ja tað er ein sjálfvígja.

Men fólkaflökkurin hevur gloymt alla talu um at vinna landaræði til Føroyar, og gloymd er øll tala um, at teirra politikkur er grundaður á fólkasuveranitetin. Hetta orðið fólkasuveranitetin verður ikki nevnt meir, og tað tykist heldur ikki at vera til í teirra hugaheimi meir. Har hava onnur hugtøk tikið yvir. Núverandi leiðari fólkaflöksins tykist vera mest upptikin av, hvussu hann á bestan hátt kann renna ørindi fyrir tað danska hjálandavaldið – á øllum økjum, har til ber.

Donsku fólkarættar-serfrøingarnir
Teir serfrøingarnir í fólkarætti, sum stjórnin hevði

havt sum høvuðsráðgevar, tá heimastýrslógina varð skrivað, segdu eisini sína meining um heimastýrslógina. Teir eru ofta siteraðir, men lat okkum endurtaka teir enn einaferð fyrir teim, sum einki tykja at vilja skilja. Alf Ross, sum var heimskendur serfrøingur í fólkarætti, sigur:

«... retligt må det færøske hjemmestyre karakteriseres som et kommunalt selvstyre af usædvanligt vidtgående omfang... og «... der ville forfatningsretligt intet være til hinder for at etablere en tilsvarende ordning for Amager eller Tåsinge...» Kann henda tala misskiljast?

og Poul Andersen «... Denne ordning er af rent statsretlig og ikke folkeretlig karakter. Den danske lovgivningsmagt kan derfor statsretligt opheve eller ændre loven uden noget samtykke fra færøsk side».

Somu tulkning

Donsku serfrøingarnir skera her tingini út í papp, so eingin kann misskilja tey, og tað teir siga, samsvarar fullkomuliga við tað, sum Kristensen statsministeri førði fram í samráðingunum við føroyingar, og tað, sum fólkaflökkurin førði fram, tá teir notaðu at góðtaka heimastýrslógina. Poul Andersen visir harafturat á, at heimastýrslógina kann broytast ella verða avtikin uttan at føroyingar verða eftirspurdur. Einki löggið í, tí heimastýrslógina er ein fólkatingslóg.

Er henda tulkning broytt til ídag? Nei! Millum 70 og 80 talur eru hildnar í fólkatíngingini í sambandi við føroysku bankakreppuna frá 1992 og eingin fólkatíngingur hevur nevnt aðra tulkning av heimastýrslógini enn hana, sum omanfyri er nevnd.

Røtt og nøktandi upplýsing

Sum sæst av omanfyri framførdu dokumentation, so samsvarar Eidesgaards skrivning als ikki veruleikanum, og er samfelag okkara til lítlan sóma. Stýrisskipanin er kruntappurin í samfelagnum, og at borgarar samfelagsins fáa eina ófalskaða og rætta/sanna og nøktandi mynd av teirra egnu stýrisskipan er av sera stórum týdningi fyrir samfelagið. Røtt og nøktandi upplýsing um avgerandi viðurskifti, er ein av grundstøðlunum undir fólkastýrinum og ein høvuðsfortreyt fyrir at fólkastýrið kann virka.

Einaræðisstýris harafturimóti ynskja ofta, at borgarar tess skulu ikki verða rætt og nøktandi upplýstir. Tann rabati Hitler gav instruktión í hesum sambandi: Lúgv groft og halt á við at lúgva. Í einum slíkum landi hevði omanfyri nevnda Eidesgaardska skrivning tíværið eftir míni meting passad væl inn.

Jóannes Eliassen
tjóðveldismaður

Minningarorð um lærarinna okkara Annu Smith

Boðini um at Anna var tikin frá okkum í sínum bestu árum, vóru sera tung at hoyra.

Ja Anna, vit vóru úti á sjúkrahúsinum og vitjaðu teg. Sjónin, id vit sóu var ikki tann, id vit høvdu ventað, sjálvt um holdið var veikt, var tú bjartskygd. Vit tosaðu um gamlar dagar, um alt tað id vit høvdu upplivað saman.

Tú var okkara flokslærari øll tey 10 árin í fólka-skúlanum og enn minnst vit nógv sum tú lærði okkum. Tú lærði okkum ikki bert at lesa og skriva, men eisini at vera menniskjalig og rættvis ímóti okkara medmenniskjum. Eisini lærði tú okkum aldrin at missa mótið og at vit kundu verða alt tað, id vit vildu, bert viljin var til staðar.

Oftani vóru vit ymsastaðni í Føroyum og ferðaðust saman við tær, t.d. vóru vit í Klaksvík, heimstað tínum og gistu í húsunum hjá foreldrum tínum. Eisini var tú við okkum á námsferð í Svøríki, har id vit upplivdu mangt og hvat, bæði gott og ringt.

Ikki var tað lætt at skiljast eftir lokna skúlagongd, vit ventaðu at siggja teg aftur, men lagnan vildi tað ikki.

Tað var svårt at fara til Klaksvíkar, tann sálsskindagin, at fylgja tær til tín síðsta hvíldarstað. Tankar okkara eru hjá tykkum Sonni, Maria Kristina, familju og kenningum í hesu sváru tíð.

Vit fara ongantíð at gloyma teg Anna.

Við hesum ynskja vit at lýsa frið yvir minnið um Onnu.

Árgangur '85-95 Eysturskúlin

Seismikkur og fiskiskapur

Hóskvöldið 9. oktober kl. 19.00 skipar Føroya Fróðskaparfelag fyrir almennum fyrilestrum um seismik og árinid av hesum á fisk og fiskiskap.

Fyrilestrarnir verða á Fiskirannsóknarstovuni í Nótúni. Ein norskur og ein skotskur granskar fara at tosa um evnið Fyrilestrarnir verða hildnar í sambandi við at umhvørvisbólkurin undir GEM-samstarvinum skipar fyrir kundandi seminari fyrir føroyskum fyrising í Havn í hesum døgum.

Í GEM-samstarvinum hava oljufeløgini, id hava áhuga fyrir at vinna

olju úr føroysku undirgrundini, sett sær fyrir í felag at savna og fáa til vega vitanina, id er neyðug fyrir trygt, effektivt og við ábyrgd fyrir umhvørvinum at virka í føroyskum øki. Tað er við figgarligum stuðli frá áhugaðu oljufeløgnum, at fyrilestrarnir verða hildnar.

Fyrilestrahaldarar eru John Dalen frá Havforskningssinstituttet í Bergen og Derek Moore ella Clem Wardle frá Marine Laboratory í Aberdeen.

Fyrilestrarnir verða á enskum.

Haldið **sosíalín**